

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
47

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-77-X

BRNO 2006

PD 1520/47.2006

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis, vydává Archeologický ústav Akademie věd České republiky Brno.
Peer-reviewed journal published by the Institute of Archaeology, Brno.

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Jaroslav Tejral

Výkonná redakce
Assistant Editors

Dana Gregorová, Balázs Komoróczy, Ladislav Nejman, Rudolf Procházka,
Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela, Petr Škrdla

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: pv@iabrno.cz
<http://www.iabrno.cz/3cacz.htm>

KNIHOVNA AV ČR

PD 1520

47 (2006)

97220/07

07220/07

Obrázek na obálce
Cover illustration

Pekárna. Kamzík (*Rupicapra rupicapra*). Foto M. Frouz

Vychází jednou ročně/Published yearly

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-77-X

Copyright © 2006 by the Archeologický ústav AV ČR Brno, and by the authors.

Tisk/Print Bekros

Pokyny pro autory na internetové stránce
Instructions to authors on internet pages

<http://www.iabrno.cz/3ca1cz.htm>

9395458

věžovitě stavby opět dřevohlinité konstrukce. Počátky této stavební aktivity v místech zlínského zámku lze spojit s osobou Viléma Tetoura z Tetova, který získal zlínské panství po roce 1478. Za jeho syna Jiřího Tetoura z Tetova byla v první polovině 16. stol. postavena v místech dnešního východního křídla hranolová věž, jejíž objevený vstupní portál do suterénu představuje doklad dosud nejstarší dochované architektury na území historického jádra města Zlína. V téže době také vzniklo západní křídlo, čímž získal zlínský zámek (v písemných pramenech také ještě označován jako „tvrz“) charakter jednoduchého feudálního sídla, zabezpečujícího ale všechny obranné a obytné funkce své doby. Na konci 16. stol. za Jana z Kunovic došlo k rozsáhlé renesanční přestavbě, doložené také archeologickými nálezy (vznik nové zástavby v severozápadní části dnešního areálu). Za třicetileté války byla stavba značně poškozena a na konci 17. stol. došlo k rozšíření zástavby severovýchodním směrem. V poslední čtvrtině 18. stol. zde proběhla komplexní pozdně barokní přestavba a v této podobě přetrval zlínský zámek až do počátku 20. stol., kdy další rozsáhlou neoklasicistní přestavbou získal svůj dnešní vzhled (Kohoutek - Vrla, v tisku).

Ulice Vodní a Zarámí. Novověk (19. stol.). Město. Záchraný výzkum

V průběhu letních měsíců 2005 proběhl záchraný výzkum přímo v centru města Zlína na ulicích Vodní a Zarámí. Vzdálenost mezi oběma zkoumanými lokalitami je kolem 150 m a situovány jsou v úseku na ZM 1 : 10 000, č. l. 25-32-21, od Z s. č. 2 a 5 mm, od J s. č. 356-360 mm. V prvním případě se jednalo o stavbu dvoupodlažních garáží PSG (ul. Vodní), ve druhém o rekonstrukci budovy VZP (ul. Zarámí). V obou případech byla v hloubce kolem 0,8-0,9 m pod recentními úpravami zachycena destruktivní vrstva s výraznými znaky po požáru, dosahující místy mocnosti až 0,3 m. Z vrstvy byla získána nevelká kolekce archeologického materiálu (keramika, sklo, železné předměty - stavební kování apod.). Z keramických tvarů byly zastoupeny různé typy kuchyňského nádobí (pánve, rendlíky, džbány), vesměs vyrobené z oxidačně vypalované hrčiny, zdobené různobarevnou glazurou, objevily se i zlomky porcelánového zboží. S největší pravděpodobností byl na obou lokalitách zachycen požárový horizont vzniklý po posledním velkém požáru města Zlína v roce 1849. Tehdy shořelo skoro celé město (téměř 138 domů), požár zasáhl patrně také tehdejší školu (pod kostelem) a sám kostel, kde shořela údajně celá střecha lodi i věže a byly poškozeny též věžní hodiny a zvony, pořízené roku 1834. Oprava kostela proběhla poté v roce 1850 za Bretonů.

Jiří Kohoutek

Literatura

Kohoutek, J. - Vrla, R. v tisku: Proměny feudálního sídla ve Zlíně, *Slovácko* XLVI.

Resumé

Schloss. Zentrum der Stadt (Parzelle Nr. 3). Mittelalter - Neuzeit (15-16. Jh.). Herrnsitz. Rettungsgrabung

Vodní und Zarámí Str. Neuzeit (19. Jh.). Stadt. Rettungsgrabung.

ZLÍN (k. ú. Malenovice u Zlína, okr. Zlín)

„Rybničky“. Doba středohradištní. Sídliště. Záchraný výzkum.

V červnu 2005 byl realizován záchraný výzkum na staveništi fy Makro (sklad vratných obalů a čerpací stanice) na západním okraji katastru Zlína-Malenovic. Lokalita je situována na ZM 1 : 10 000, č. l. 25-31-24, od Z s. č. 926 a 929 mm, od J s. č. 88 a 90 mm (parc. č. 2078/97-100,2078-1017). Jedná se víceméně o součást známé polokulturní lokality v trati „Mezicestí“ také na kat.ú.zlína-Malenovic, ale název trati je jiný - „Rybničky“ (odvozen je od existence rybníka, který je doložen ještě na katastrální mapě Kvítovic z roku 1829). V průběhu výzkumu byl odkryt také velkomoravský sídlištní objekt (č. 504), zachycen v ose západ - východ v délce téměř 2 m (rozměry v ose sever - jih nezjistitelné, značné poškození objektu stavebními pracemi), dno zachyceno v hloubce 0,4 m. S tímto objektem zcela bezpečně souvisel také nález dna hliněné kopulovité pece (č. 503) ve tvaru pravidelného oválu o průměru ca 1 m, stěny pece se dochovaly do max. výše 0,1 m. V obou případech se podařilo z výplně získat soubor keramických fragmentů z typických hrnců velkomoravského období (2. pol. 9. stol.).

Centrum obce - rozšíření komunikace I/49. Středověk (15. stol.). Sídliště. Záchraný výzkum.

V srpnu 2005 byl realizován záchraný výzkum na rozšíření současné komunikace I/49 (hlavní spojnice mezi Zlínem a Otrokovicemi). V prostoru hlavní křižovatky, kde komunikaci I/49 přetíná silnice III/4789 (ulice T. G. Masaryka) - spojnice Uh. Brod - Holešov, se podařilo zachytit stopy pravěkého a středověkého sídliště.

Jedná se vlastně o mírnou terénní vyvýšeninu nad tokem (levobřeží) potoka Baláše, která je nad okolním terénem převýšena ca o 2 m. Naleziště je situováno na ZM 1 : 10 000, č. l. 25-31-24, od Z s. č. 459 a 463 mm, od J s. č. 153 a 154 mm. Nadmořská výška v prostoru lokality se pohybuje mezi 203,74 a 202,36 m. V průběhu záchraného výzkumu byla zjištěna oválná sídlištní jáma z druhé poloviny 15. stol. (nálezy - keramika, fragment železné podkovy).

Jiří Kohoutek

Resumé

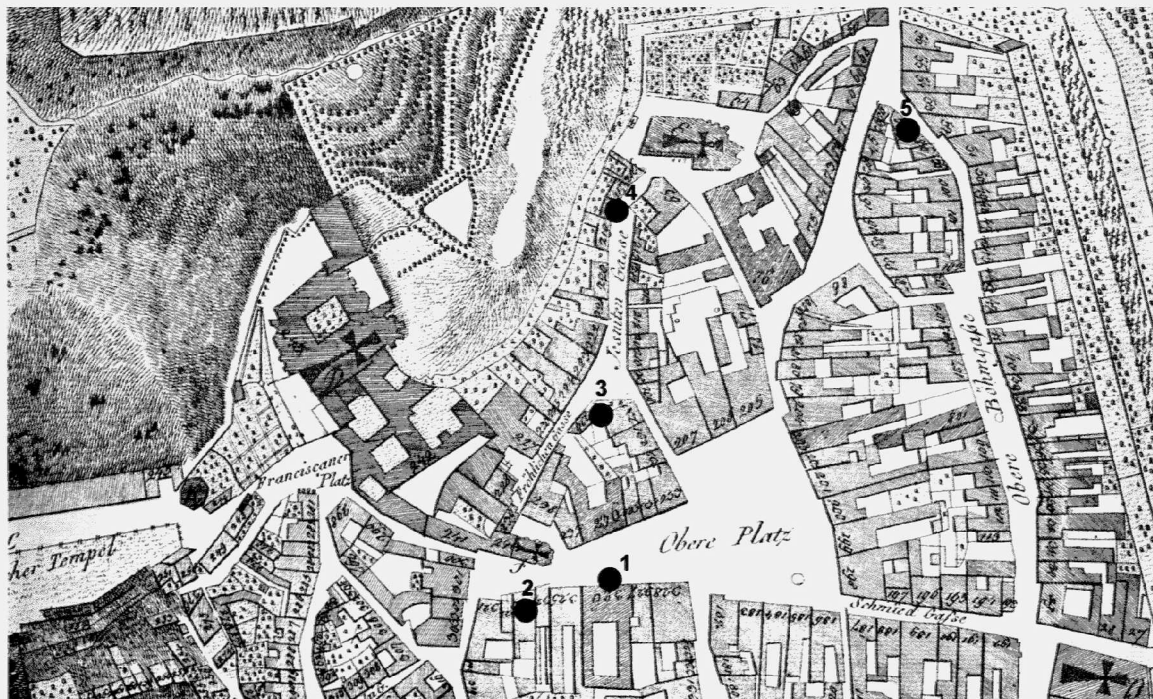
Zlín (Kataster Malenovice bei Zlín, Bez. Zlín). „Rybničky“. Mittelburgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

Zlín (Kataster Malenovice bei Zlín, Bez. Zlín). Zentrum der Gemeinde, Str. T. G. Masaryka. Mittelalter (15. Jh.). Siedlung. Rettungsgrabung.

ZNOJMO (okr. Znojmo)

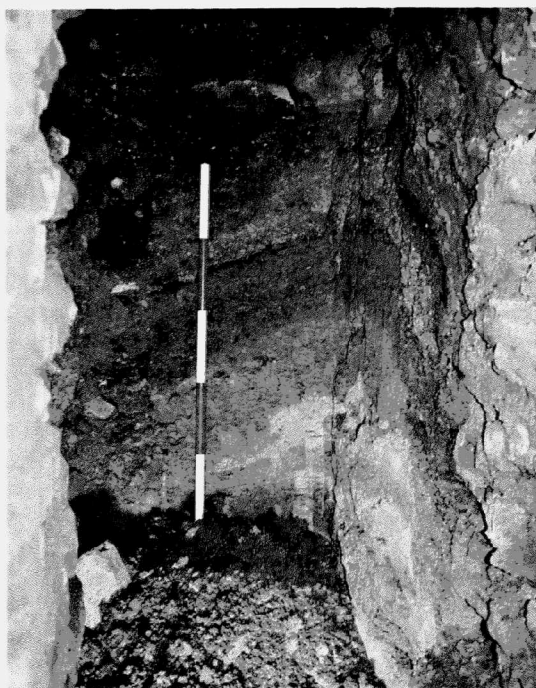
Ul. Horní Česká 35. Středověk, novověk. Středověké a novověké město. Záchraný výzkum.

Při rekonstrukci domu se podařilo ve sklepních prostorech zdokumentovat a ověřovat sekvenci středověkých kul-

Obr. 183. Znojmo. Výřez z katastrální mapy 1815 s vyznačenými místy výzkumů. 1 – Horní nám. 3 – Althanský palác, 2 – Václavské nám. 3, 3 – ul. Veselá 8, 4 – ul. Veselá 13, 5 – ul. Horní Česká 35.

Znojmo. Ausschnitt aus der Katastralkarte aus dem Jahr 1815 mit gekennzeichneten Grabungstellen. 1 – Horní Platz 3 – Althann-Palast; 2 – Václavské Platz 3; 3 – Veselá Str. 8; 4 – Veselá Str. 13; 5 – Horní Česká Str. 35.

Obr. 184. Znojmo – ul. Horní Česká 35. Celkový pohled na stratigrafickou sekvenci středověkých a novověkých vrstev.

Znojmo – Horní Česká Str. 35. Gesamtansicht der mittelalterlichen bis neuzeitlichen Schichtenabfolge.

turních vrstev, nasedajících na geologické podloží, které dokládají překotný stavební vývoj a nárůst terénu v průběhu 15. stol. Nejstarší zachycené kontexty jsou porušeny výkopem pro základový pas kamenného domu ze závěru 15., případně průběhu 16. stol. Mezi zjištěnými vrstvami jsou doloženy i požáry města, které byly ve 14.–15. stol. poměrně časté. Dokumentovaná situace je vůbec první výraznější a ucelenou informací o středověkém vývoji severní části ulice Horní Česká, v prostoru MPR Znojmo nedaleko Horní (Pražské) brány.

Horní nám. 9 – Althanský palác. Doba mladohradištní (12. stol.). Sídliště. Záchraný výzkum.

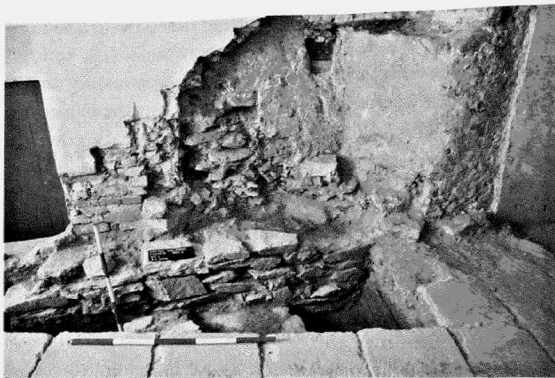
V rámci budované přípojky vody se v prostoru náměstí podařilo zachytit stratigrafickou sekvenci mladohradištních vrstev z průběhu 12. stol. s bohatou kolekcí keramiky.

Ul. Videňská. Středověk, novověk. Hřbitov. Záchraný výzkum.

Při hloubení šachty AD 47 v areálu staré nemocnice byla porušena část středověkého a novověkého špitálního hřbitova z areálu kláštera a kostela sv. Alžběty. Z hrobů se podařilo získat drobnou ozdobu a minci.

Václavské nám. 3. Středověk. Město. Záchraný výzkum.

Při další etapě rekonstrukce objektu se podařilo v prostoru mázhauzu, v místě budoucího vstupu do sklepa, realizo-

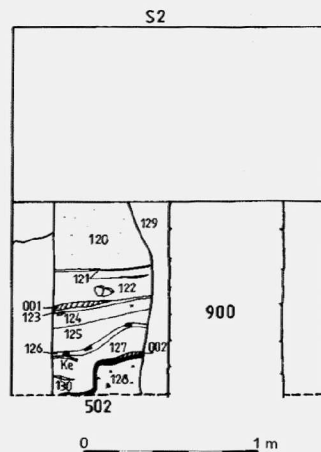
Obr. 185. Znojmo – Václavské nám. 3. Celkový pohled na sondu v prostoru mázhauzu se středověkým zdivem a negativem schodiště.
Znojmo – Václavské Pl. 3. Gesamtansicht des Suchschnitts im Raum der Eintrittshalle im Erdgeschoss; mittelalterliches Mauerwerk und Abdruck der Treppe.

vat malou sondu, která odhalila nové informace o stavebním vývoji tohoto středověkého domu. Stratigrafická sekvence zachycuje vývoj prostoru od pravěku po 15. stol., včetně několika úrovní štětových podlah mázhauzu.

Veselá ul. 8. Doba mladohradištní (10.–12. stol.), středověk (14. stol.). Město. Záchraný výzkum.

V prostoru malého dvorku, který zůstal jako jediný volný po devastaci v polovině 80. let 20. stol. v rámci výstavby internátu, se podařilo ve dvou situacích identifikovat celkem 33 archeologických vrstev včetně podlah a dva zahlobené objekty (500 a 501). Zkoumaný prostor se nachází na ZM ČR 34-11-21 v měřítku 1 : 10 000 v okolí bodu 363 mm od západní sekční čáry a 53 mm od jižní sekční čáry. Nadmořská výška v místě nálezu činí 299 m n. m. a zkoumaná plocha má mírný jižní až jihovýchodní sklon.

Nejstarším zjištěným dokladem osídlení je drobný nezdobený zlomek výdutě pravěké nádoby. Výraznou stratigrafickou sekvencí mladohradištních a středověkých vrstev se podařilo zachytit v jihozápadním rohu budované jímky (situace 2).

Resumé

Znojmo (Bez. Znojmo). Mittelalter (14.–15. Jh.), Neuzeit (16. Jahr.). Stadt. Rettungsgrabung.

Znojmo (Bez. Znojmo). Horní Platz 3 – Althann Palast. Jüngere Burgwallzeit (12. Jh.). Siedlung. Rettungsgrabung.

Znojmo (Bez. Znojmo) – Vídeňská Str. Mittelalter, Neuzeit. Friedhof. Rettungsgrabung.

Znojmo (Bez. Znojmo) – Václavské Platz 3. Mittelalter. Stadt. Rettungsgrabung.

Znojmo (Bez. Znojmo) – Veselá Str. 8. Jüngere Burgwallzeit (10.–12. Jh.), Mittelalter (14. Jh.). Siedlung, Stadt. Rettungsgrabung.

ZNOJMO (Bez. Znojmo) – Veselá Str. 17. Jüngere Burgwallzeit, Mittelalter. Siedlung, Stadt. Rettungsgrabung.

ŽDĀR NAD SÁZAVOU (okr. Žďár nad Sázavou)

„Na Starém městě“, „Klafar“. Vrcholný středověk. Tržní městečko. Záchraný výzkum.

Předstihový záchraný archeologický výzkum středověkého městečka, opuštěného před koncem 13. stol., navázal v roce 2005 na předchozí etapy. První plošné odkryvy zde prováděl M. Richter z AÚ ČSAV Praha mezi lety 1970–1972 (Richter 1975), další pak autor článku v roce 1996 až 1998 (Geisler – Zatloukal 1999) a 2004 (NZ č.j. 127/05, archiv ÚAPP Brno). Sezóna 2005 měla v souladu se stavebním záměrem města Žďáru nad Sázavou především vymezit rozsah, zjistit charakter osídlení a definitivně uzavřít výzkum severní až severozápadní části městečka. Postupně byla v tomto sektoru skryta plocha cca 5500 m² se 36 zahloubenými sídlištními objekty a 124 kúlovými jamkami. Mezi nimi stojí za zmínku další ze suterénních prostorů se šikmou vstupní rampou (K 695), ale především dosud první zjištěná pravidelná a jednoznačná kúlová stavba. Byla zbudována na půdorysu obdélníku o rozměrech 16 × 7 m a při západním nároží ji doplňoval přístavek o velikosti 3 × 5 m. Při úvahách o její interpretaci nelze nezpomenout na pasáž z díla Jindřicha Řezbáře *Cronica Domus Sarensis* vztahující se přímo k lokalitě: „Dosud však na tom místě je kostelík dřevěný, starý, který už dávno předtím tam stál, než založen klášter.“ (Pohanka – Zemek 1964, 189). Předpoklad, že se skutečně jedná o relikv sakrální stavby, může naznačovat i relativní izolovanost od běžné sídlištní zástavby a pět pravidelných oválných zahloubenin, odpovídajících svými rozměry hrobovým jámám. V jejich výplních nebyly patrné jinak běžné drobné zlomky mazanice či skvrnky uhlíků, neobsahovaly však ani jakýkoliv jiný typ nálezů. Nepřítomnost kosterních pozůstatků by mohla vysvětlovat zvýšená chemická agresivita geologického podloží, způsobující prakticky úplnou absenci osteologického materiálu na celé lokalitě. Další podklady pro interpretaci nálezové situace by mohla poskytnout fosfátová analýza odebraných půdních vzorků.

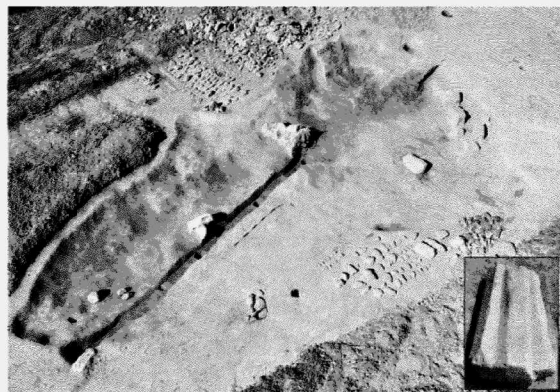
Původně vytyčeného cíle výzkumu se však zcela dosáhnout nepodařilo. Skrývky se totiž musely omezit pouze na pozemky ve vlastnictví města a ovšem sporadické stopy stře-

dověkého osídlení patrně pokračovaly i mimo ně. Tímto směrem však již byly nevýrazné a řídké rozptýlené, navíc ve výplních výkopových kontextů zřetelně ubývaly, až téměř úplné vymizely jakékoliv artefakty (zlomky keramiky, mazanice, Fe strusky apod.). Další rozšiřování plošného výzkumu této okrajové části městečka se tedy jevílo již jako nerentabilní.

Podstatně efektivnější využití limitovaných technických a finančních prostředků za těchto okolností představoval prvý odkryv v západním, jediném dosud nezkoumaném kvadrantu lokality. Pro účely archeologického výzkumu zde byla odkryta plocha cca 16 × 110 m, jejíž šířku vymezoval zářez úvozové cesty na východní a ochranné pásmo vzdušného elektrického vedení na západní straně. Podélnou osu určovala na jihu návaznost na plochu výzkumu 1996–1997, na severu pak nesouhlas majitele příslušného pozemku s provedením archeologického výzkumu.

Prozkoumáno zde bylo celkem 12 sídlištních objektů různých typů a 47 kúlových jamek. Na základě prvních poznatků se zdá, že se tu do jisté míry opakovala situace pozorovaná již v roce 1997. Přibližně 10 m široký pruh podél úvozové cesty byl k sídlištním účelům využíván pouze sporadicky a suterénními prostory vybavené objekty vytvářely podél této cesty jakousi „uliční čáru“. Tu nově doplnil K 1512, na místní poměry nezvykle velký zahloubený prostor (8,2 × 7,4 × 1,4 m), vyplněný (stejně jako ty ostatní) mohutným kamenným závalem.

Mimořádné překvapení však představoval kontext K 1511 (312). Podle terénního pozorování a rozboru odštěpků kamene, tvořících většinu výplně západní části výkopu, lze tento objekt s velkou pravděpodobností interpretovat jako alespoň částečně zastřešenou kamenickou dílnu, ve které probíhal celý pracovní postup od opracování primární suroviny tvrdě žulovými balvany až po prakticky dohotovený, snad až při finální úpravě poškozený architektonický článek. O využití kamenné architektury v areálu tržního městečka nemáme naprosto žádné doklady (i případně nejreprezentativnější stavba – kostel – je výslovně uváděn jako dřevěný) a na konci druhé třetiny 13. stol. je nemáme ani v jeho okolí. Jedinou

Obr. 189. Žďár nad Sázavou – Na Starém městě. Objekt 1511, kamenická dílna, 3. čtvrtina 13. stol.; pohled z východu.

Žďár nad Sázavou – Na Starém městě. Grube 1511, Steinmetzwerkstatt, 3. Viertel des 13. Jh.; Blick vom Osten.